

ความเชื่อเรื่องการแรกนาในเอกสารโบราณ

ดอกรัก พยัคศรี¹

เมื่อวันพืชมงคลที่ผ่านมา ตรงกับวันจันทร์ที่ 13 พฤษภาคม 2556 ได้มีพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นพระราชพิธี 2 พิธีรวมกัน คือ พระราชพิธีพืชมงคลอันเป็นพิธีสงฆ์ ซึ่งจะประกอบพระราชพิธีวันแรกในพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กับพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ (วันไถหว่าน) อันเป็นพิธีพราหมณ์ ซึ่งจะประกอบพระราชพิธี ในวันรุ่งขึ้น ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ หรือเรียกสั้นๆ ว่า พิธีแรกนา เป็นพระราชพิธีที่มี มาแต่โบราณตั้งแต่ครั้งสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี

ภาพพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ: <http://media.thaigov.go.th/pageconfig/album1/index.asp?aid=5879&pageno=>

วัตถุประสงค์ของพระราชพิธีนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราชาธิบายไว้ใน พระราชนิพนธ์เรื่อง พระราชพิธีสิบสองเดือน ว่า²

“การแรกนาที่ต้องเป็นธุระของผู้ซึ่งเป็นใหญ่ในแผ่นดิน เป็นธรรมเนียมนิยมมีมาแต่โบราณ เช่น ใน เมืองจีนสี่พันปีล่วงมาแล้ว พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงลงไถนาเองเป็นคราวแรก พระมหาลีเลี้ยงตัวไหม ส่วน จดหมายเรื่องราวอันใดในประเทศสยามที่มีปรากฏอยู่ในการแรกนาก็มีอยู่เสมอเป็นนิจไม่มีเวลาวางเว้น

¹ นักวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน).

² ประวัติพระราชพิธีมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ http://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=8822

ด้วยการซึ่งเป็นใหญ่ในแผ่นดินลงมือทำเองเช่นนี้ ก็เพื่อจะให้เป็นอย่างแก่ราษฎร ชักนำให้มีใจหมั่นในการที่จะทำนา เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่จะได้อาศัยเลี้ยงชีวิตทั่วหน้า เป็นต้นเหตุของความตั้งมั่นและความเจริญไพบูลย์แห่งพระนครทั้งปวง แต่การซึ่งมีพิธีเจือปนต่างๆ ไม่เป็นแต่ลงมือไถนาเป็นตัวอย่างเหมือนอย่างชวานาทั้งปวงลงมือไถนาของตนตามปกติก็ด้วยความหวาดหวั่นต่ออันตราย คือ น้ำฝนน้ำท่ามากไปน้อยไป ค้างเพลิงและสัตว์ต่างๆ จะบังเกิดเป็นอันตรายไม่ให้ได้ประโยชน์เต็มภาคภูมิ และมีความปรารถนาที่จะให้ได้ประโยชน์เต็มภาคภูมิเป็นกำลัง จึงต้องหาทางที่จะแก้ไขและหาทางที่จะอุดหนุนและที่จะเสียหายให้รู้ล่วงหน้า จะได้เป็นที่มั่นอกมั่นใจโดยอาศัยคำอธิษฐานเอาความสัตย์เป็นที่ตั้งบ้าง ทำการซึ่งไม่มีโทษนับว่าเป็นการสวัสดิมงคลตามซึ่งมาในพระพุทธศาสนาบ้าง บูชาเช่นสรวงตามที่มาทาง โสยศาสตร์บ้าง ให้เป็นการช่วยแรงและเป็นที่ยึดใจตามความปรารถนาของมนุษย์ซึ่งคิดไม่มีที่สิ้นสุด”

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ในปี พ.ศ. 2556 นี้ ได้มีการพยากรณ์ถึงความสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารของประเทศ โดยพระยาแรกนาได้เสียหายหีบผ้านุ่งแต่งกาย ได้ผ้า 4 คืบ พยากรณ์ว่าน้ำจะมากสักหน่อย นาในที่ดอนจะได้ผลบริบูรณ์ดี นาในที่ลุ่มอาจจะเสียหายบ้าง ได้ผลไม่เต็มที่

ภาพการเลี้ยงথাหยิบผ้า: <http://media.thaigov.go.th/pageconfig/album1/index.asp?aid=5879&pageno=>

นอกจากนี้พราหมณ์ยังได้เสียดายของกิน 7 สิ่ง ที่ตั้งเลี้ยงพระโค ซึ่งผลเสียดายพระโคกิน ข้าวโพด พยากรณ์ว่า ธัญญาหาร ผลาหาร จะบริบูรณ์ดี และพระโคกินหญ้า พยากรณ์ว่า น้ำท่าจะบริบูรณ์พอสมควร ธัญญาหาร ผลาหาร ภิกษาหาร มั่ง สหาหาร จะอุดมสมบูรณ์ดี ทั้งนี้ทั้งนั้นพิธีกรรมดังกล่าวอันเป็นพระราชประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาโดยพระมหากษัตริย์ นัยหนึ่ง เพื่อให้เป็นขวัญกำลังใจแก่พสกนิกรที่ทำเกษตรกรรม

ภาพเสียดายพระโค: <http://media.thai.gov.th/pageconfig/album1/index.asp?aid=5879&pageno=>

สำหรับชาวบ้านหรือเกษตรกรเอง ก็มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง “การแรกนา” นี้อยู่เหมือนกัน ดังในเอกสารโบราณ ท้องถิ่นบางฉบับ³ ที่ได้บันทึกเรื่อง “การแรกนา” เอาไว้รวมอยู่ในหมวดของตำราโหราศาสตร์ ในเรื่องบอกถึงฤกษ์งามยามดีที่จะลงมือทำไร่ ทำนา การทำเครื่องมื่ออุปกรณ์การเกษตร เป็นต้น ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้

ดูแรกนา

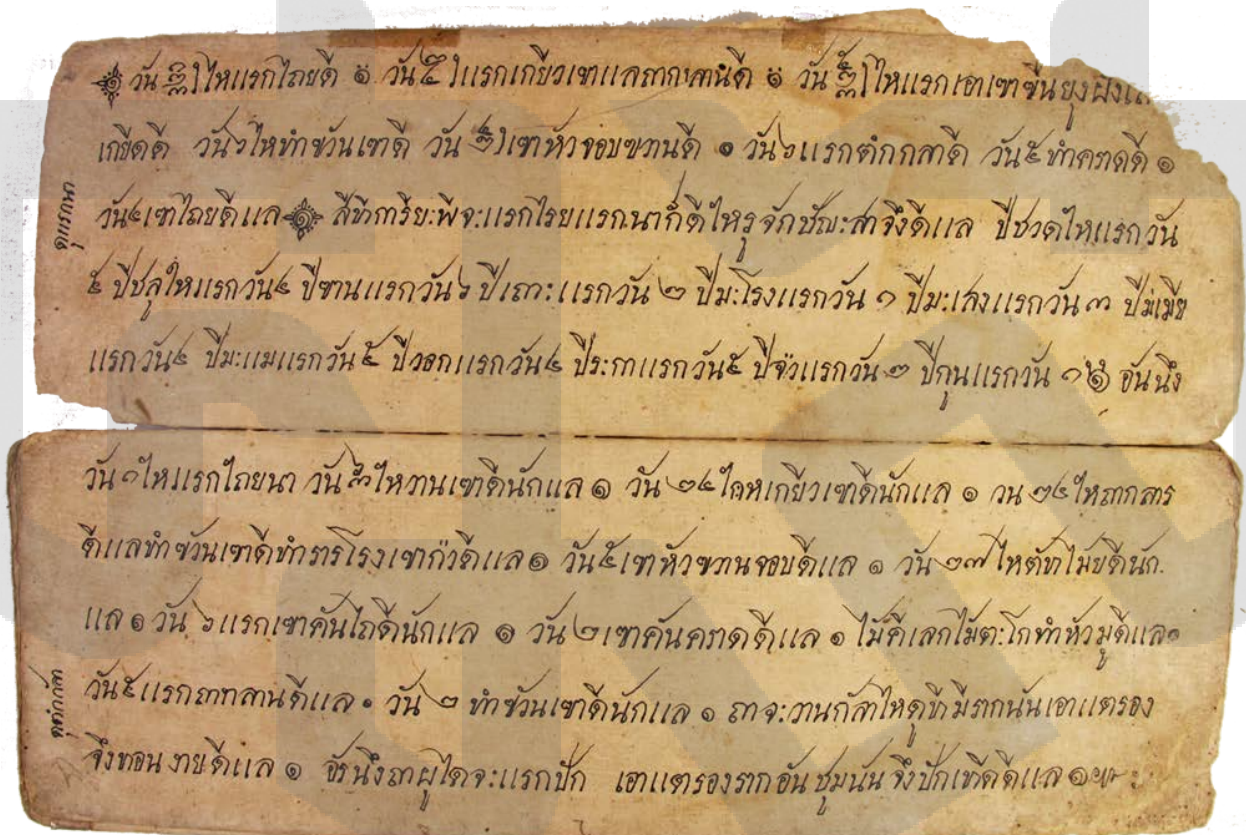
“วัน 1 วัน 2 วัน 3 ให้แรกไถดี วัน 2 วัน 4 แรกเกี่ยวแลถากลานดี วัน 5 วัน 2 วัน 3 ให้แรกเอาข้าวขึ้นยุ้ง วัน 6 ให้ทำขวัญข้าวดี วัน 4 วัน 2 เข้าหัวจอบขวานดี วัน 6 แรกตกกกล้าดี วัน 5 ทำคราดดี วัน 4 เข้าไถดีแล

³ สมุดไทยขาว รหัส NPT004-053 ตำราโหราศาสตร์ ฉบับพิพิธภัณฑสถานบ้านวัดลำพญา ต.ลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม.

สิทธิการิชะ จะแรกไร่แรกนาที่ดี ให้รู้จักชั้นชาจึงดีแล ปีชวดให้แรกวัน 5 ปีฉลูให้แรกวัน 4 ปีชาลแรกวัน 6 ปีเถาะแรกวัน 2 ปีมะโรงแรกวัน 1 ปีมะเส็งแรกวัน 3 ปีมะเมียแรกวัน 4 ปีมะแมแรกวัน 5 ปีวอกแรกวัน 4 ปีระกาแรกวัน ๕ ปีจอแรกวัน 2 ปีกุ แรกวัน 1

ดูตำกั่ว

อนึ่งวัน 1 ให้แรกไถนา วัน 6 วัน 3 ให้หว่านข้าวตังน้กแล วัน 2 วัน 4 ให้เกี่ยวข้าวตังน้กแล วัน 2 วัน 4 ให้ถากลานดี ทำขวัญข้าวดี ทำร้านโรงข้าวกาดีแล วัน 5 เข้าหัวขวานจอบดีแล วัน 2 วัน 7 ให้ตัดไม้ตังน้กแล วัน 6 แรกเข้าคันไถตังน้กแล วัน 2 เข้าคันคราดดีแล ไม้ซี้เหล็ก ไม้ตะโก ทำหัวหมุดีแล วัน 5 แรกถากลานดีแล วัน 2 ทำขวัญข้าวตังน้กแล ถ้าจะหว่านกล้าให้ดูที่มีรากนั้น เอาแต่ร่องจึงถอนง่ายดีแล อนึ่งถ้าผู้ใดจะแรกปัก เอาแต่ร่องรากอันชุ่มนั้นจึงปักเถิดดีแล”

“การดูแรกนา และการดูตำกั่ว” ในสมุดไทยขาว รหัส NPT004-053 ตำราโหราศาสตร์ ฉบับพิพิธภัณฑสถานบ้านวัดลำพญา ต.ลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม

การเรียกชื่อวันในสมัยก่อนมักเรียกชื่อวันว่า วัน 1 วัน 2 จนถึงวัน 7 โดยวัน 1 หมายถึง วันอาทิตย์ วัน 2 หมายถึง วันจันทร์ วัน 3 หมายถึง วันอังคาร ไล่ไปจนถึงวัน 7 หมายถึงวันเสาร์ นอกจากนี้การเรียกวันด้วยตัวเลขแบบนี้ยังนิยมใช้ในเรื่องราวที่เกี่ยวกับโหราศาสตร์ การทำนายทายทัก รวมไปถึงการพยากรณ์ต่างๆ

เมื่อลองนำข้อความเรื่อง ดูแรกนา กับ ดูตำกั่ว ออกมาแจกแจงตามวันอาทิตย์ถึงวันเสาร์ว่าวันไหนทำอะไรดีบ้าง ก็จะได้ดังตารางนี้

วัน 1 อาทิตย์	วัน 2 จันทร์	วัน 3 อังคาร	วัน 4 พุธ	วัน 5 พฤหัสบดี	วัน 6 ศุกร์	วัน 7 เสาร์
แรกไถดี	แรกไถดี	แรกไถดี	แรกเกี่ยวดี	เอาข้าวขึ้นยุ้ง	ทำขวัญข้าว	ตัดไม้ดี
	แรกเกี่ยวดี	เอาข้าวขึ้นยุ้ง	ตากลานดี	ทำคราดดี	แรกตกกล้าดี	
	ตากลานดี	หว่านข้าว	เข้าหัวจอบ ขวานดี	เข้าหัวขวาน จอบดี	หว่านข้าว	
	เอาข้าวขึ้นยุ้ง		เข้าไถดี	แรกตากลานดี	แรกเข้าคันไถดี	
	เข้าหัวจอบ ขวานดี		เกี่ยวข้าว			
	เกี่ยวข้าว		ตากลานดี			
	ตากลานดี		ทำขวัญข้าวดี			
	ทำขวัญข้าวดี		ทำร้านโรงข้าว กาดี			
	ทำร้านโรงข้าว กาดี					
	ตัดไม้ดี					
	เข้าคันคราดดี					
	ทำขวัญข้าวดี					

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า วันที่ดีที่สุดที่เหมาะสมจะทำการเกือบทุกอย่าง เช่น การแรกไถ การเกี่ยว การเอาข้าวขึ้นยุ้ง การตากลาน การทำอุปกรณ์เครื่องมือการเกษตร เป็นต้น คือวัน 2 หรือวันจันทร์ ส่วนวันที่ทำกิจกรรมได้น้อยที่สุดคือ วันเสาร์ และวันอาทิตย์ นอกจากนี้ในเอกสารฯ ยังบันทึกสภาพของต้นข้าวตามวันข้างขึ้นตั้งแต่ขึ้น 1 ค่ำ ถึง ขึ้น 15 ค่ำ และวันข้างแรม ตั้งแต่แรม 1 ค่ำ ถึง แรม 15 ค่ำ โดยสภาพต้นข้าวแฉลบเป็นสภาพต้นข้าวในวันขึ้น 1 ค่ำ เรียงจากซ้ายไปขวาจนถึง 15 ค่ำ ส่วนสภาพต้นข้าวแฉลว่งเป็นต้นข้าวในวันแรม 1 ค่ำ เรียงจากซ้ายไปขวาจนถึง 15 ค่ำ เช่นกัน

ในท้ายเรื่องยังบอกถึงว่าตำรานี้เป็นตำราการทำมาหากิน ถ้าอดคิดขัดสนก็สามารถนำเอาวิธีในตำรานี้ไปใช้ในทางทำมาหากินได้ ไม่ยากเลยดังความที่ว่า “อนึ่งถ้าผู้ใดทำกินมิพปาก ให้ดูตำรานี้ไปทำกินเถิด ทารุยากไม่เลย ท่านทั้งหลายเอ๋ย”